

VNS 12/2021 vp Asuntopoliittinen kehittämisohjelma vuosiksi 2021–2028

THL:n lausunto yksinasuvista eduskunnan tarkastusvaliokunnalle

Timo Kauppinen

11.5.2022

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

THL:ltä pyydetty lausunto

- Tiivistetty kuvaus yksinasujista
- Yksinasuvien tilanteen parantamistoimet
- Yksinasuvien tilanteen parantamiseen liittyvät haasteet

Yksinasuminen on yleistynyt pitkään

- Suomessa on 1,3 miljoonaa yksinasuvaa. 24 prosenttia väestöstä asuu yksin ja 46 prosenttia asuntokunnista on yksinasuvia. Yksinasuvien määrä on lähes kaksinkertaistunut vuodesta 1990 ja se kasvaa edelleen.
- Yksinasuminen on etenkin naisilla yleisintä vanhemmissa ikäryhmissä ja 45 % yksinasuvista on 60 vuotta täyttäneitä.
- Yksinasumisen on havaittu olevan yleisintä suurissa kaupungeissa ja toisaalta maaseudulla erityisesti Päijät-Hämeessä sekä Itä- ja Pohjois-Suomessa (Terämä ym. 2018). Yksinasuvat naiset painottuvat alueellisesti suuriin kaupunkeihin, miehet taas syrjäisempiin kuntiin.
- Yksinasuvat asuvat useimmiten kaksiossa (43 % yksinasuvista) ja kerrostalossa (62 %). Enemmistö asuu omistusasunnossa, mutta osuus on pienempi kuin muussa väestössä.
- Yksinasuminen on varsinkin nuoremmissa ikäryhmissä tyypillisesti tilapäinen elämäntilanne.

Yksinasuvilla on muita yleisemmin puutteita terveydessä ja hyvinvoinnissa

- Yksinasuvien välillä on suuria eroja terveydessä ja hyvinvoinnissa muun muassa iän, sukupuolen ja työllisyyden mukaan, mutta keskimäärin yksinasuvilla on muita enemmän puutteita terveydessä ja hyvinvoinnissa (esim. Kauppinen ym. 2014; Terämä ym. 2018).
- Huonompi hyvinvoinnin taso yksinasuvilla ei vielä tarkoita, että yksinasuminen sinänsä aiheuttaisi ongelmia. Yhteyden suunta voi olla myös päinvastainen siten, että yksinasuminen on seurausta hyvinvoinnin ongelmista.
- Yhteistä erityyppisille yksinasujille (ja yksinhuoltajille) on, että he ovat haavoittuvampia esimerkiksi työttömäksi joutumisen tai sairastumisen riskeille, sillä tällaiset tapahtumat muuttavat heillä kerralla koko kotitalouden tilanteen. Yksinasuvat eivät myöskään hyödy ns. mittakaavaeduista kulutuksessa.
- Yksinasumisella on myös positiivisia puolia: yksinasuvat esimerkiksi asuvat väljemmin, heillä on enemmän vapaa-aikaa, heillä voi olla suurempi päätäntävalta omista asioista ja pienempi vastuu muista, ja yksin pärjääminen voi tuoda voimaantumisen kokemuksia.

Yksinasuvat ja sosiaaliturva

- Suomalaisessa verotuksessa ja sosiaaliturvassa sovelletaan pääsääntöisesti yksilöllistä kohtelua. Tärkeimmät poikkeukset tästä liittyvät asumis- ja toimeentulotukeen, joissa lähtökohtana on kotitalouden tilanne. Niissä otetaan jossain määrin huomioon mittakaavaetujen puutetta yksinasuvilla.
- Oleellinen kysymys on, kuinka hyvin toimeentulotuessa ja asumistuessa sovelletut arviot erilaisten kotitalouksien kustannuksista vastaavat kotitalouksien tarpeita (ns. viitebudjetteja). Tällaisessa tarkastelussa toimeentulotukinormi ei näytä ottavan yhtä hyvin huomioon yksinasuvien kuin lapsiperheiden ja kahden aikuisen talouksien elinkustannuksia.
- Elatusvelvollisiin ja yhteishuoltajuuteen liittyviä tilanteita ei ole kovin hyvin otettu huomioon sosiaaliturvassa. Lasten vaikutus etuuksiin otetaan yleensä huomioon vain yhden huoltajan osalta.
- Verotuksen osalta on katsottu henkilökohtaisen kotitalousvähennyksen suosivan kahden aikuisen talouksia (Terämä ym. 2018).

Yksinasuvien tilanteen parantamistoimet (1/2)

- Sosiaaliturvassa **ensisijaisten etuuksien** (esim. takuueläke sekä työmarkkinatuki ja työttömän peruspäiväraha) **riittävä taso** on tärkeä tavoite.
- Perusturvan varassa oleville on ensisijaisten etuuksien ohella merkitystä **asumis- ja toimeentulotuen normien suhteella viitebudjetteihin**. Yksinasuvien kulutustarpeet voitaisiin ottaa nykyistä paremmin huomioon toimeentulotuessa.
- Yksinasuvien tarpeet huomioitava **sosiaaliturvan kokonaisuudistuksessa**.
- Asumiskustannusrasitteeseen voidaan vaikuttaa sekä kysyntä- että tarjontatuilla. **Yksinasuvien asumista tuetaan huomattavasti kysyntätuilla** (asumis- ja toimeentulotuki). Näiden vuokranormeissa pyritään myös ottamaan huomioon, että asumismenot henkilöä kohti ovat suuremmat yksinasuvilla.
- Riittävän asuntotuotannon edistäminen ja hyvien asuinympäristöjen rakentaminen edistävät myös yksinasuvien asuinoloja. Etenkin **riittävä pienasuntojen tuotanto** auttaa asumisen kohtuuhintaisuuteen pyrittäessä.

Yksinasuvien tilanteen parantamistoimet (2/2)

- Pienituloisille ja muille, joilla on vaikeuksia saada asuntoa markkinoilta, ovat etenkin suurimmissa keskuksissa tärkeitä myös **ARA-vuokra-asunnot ja muu valtion tukema asuntotuotanto**. Näille voidaan katsoa olevan tarvetta etenkin niillä, joilla yksinasuminen ja pienituloisuus ovat pysyvämpiä tilanteita.
- Pienasuntojen tuotannossa on **syytä muistaa asumisen laatutekijät** eli esimerkiksi asunnon riittävä koko erilaisiin tarpeisiin ja hyvinvointia tukeva asuinympäristö (esim. huono-osaisuuden kasautumisen välttäminen).
- Toimintakykyrajoitteisia yksinasuvia, kuten vanhuksia ja vammaisia, voidaan tukea **panostamalla asuntojen esteettömyyteen ja tarjoamalla kotona asumista tukevia palveluja** kuten kotihoitoa. Myös **yhteisöllisen asumisen** mahdollisuuksien tukeminen voi olla etenkin ikääntyneiden osalta tarpeellista.
- Asunnottomuusriskissä olevilla ja asunnottomuudesta pois päässeillä asumistilanteen vakautta voidaan edistää **asunnottomuutta ehkäisevillä palveluilla** kuten asumisneuvonnalla.

Yhteenveto

Yhä suurempi osa suomalaisista asuu yksin. He voivat keskimäärin muita huonommin, mutta yksinasuvat eivät ole yhtenäinen ryhmä, vaan heidän välillään on suuria eroja terveydessä ja hyvinvoinnissa. Yleinen kehitys esimerkiksi sosiaaliturvassa ja asuntotuotannossa vaikuttaa myös yksinasuvien hyvinvointiin. Tämän lisäksi THL on tässä lausunnossa esittänyt huomioita nimenomaan yksinasuvien tilanteisiin vaikuttavista toimenpiteistä. Yksinasuvien tilanteen parantamistarpeet keskittyvät erityisesti tiettyihin yksinasuvien osaryhmiin kuten pienituloisimpiin ja toimintakykyrajoitteisiin yksinasuviin.